

Kollár Árpád 2010-ben megjelent második kötetét kézbe véve az olvasó rögvest szembesülhet az elmúlás, illetve megsemmisülés tényével, hiszen a moha zöld, penészt imitáló zöldes árnyalat árvízként önti el a kötet borítóját, amely

40 Szabó Krisztián

„EGY-EGY TÖRÉKENY MINTÁVAL HINTETT TÁRGY”

Kollár Árpád:

Nem Szarajevóban

sokat megélt délszláv fővárost. „mintha folyton beomló járatokkal / homokféregként átfúrhatnám, / felfalhatnám a felső réteget” – olvashatjuk a kötet első ciklusának (*Homokféreg*) nyitó versében.

Kollár versgyűjteménye három ciklusra oszlik. Az ezekbe foglalt versek megjelenített tárgyaikban és hangvételiükben is különbségeket mutatnak, ennek ellenére a *Nem Szarajevóban* című verseskötetben alig találunk olyan lírai alkotást, ahol ne az emberi egzisztenciáról vagy éppen az emlékezésről esne szó.

A létezéssel összefüggő kérdések az első, *Homokféreg* című szakaszban tapinthatók ki leginkább, ahol a költő az „újholdas” lírához hasonlatos objektív költészetet valósít meg. A versek felütései gyakran természeti képekhez kapcsolódnak, majd ezekből bomlik ki a versek valós mondanivalója. A lírai beszélő a természet ábrázolása kapcsán baljós, ezzel együtt szentenciaszerű kijelentésekben vetíti elénk az elkerülhetetlen pusztulást. „Ahogy lila évgyűrűt von a kékfrankos / poharad peremén, átölel a sodrás; / s a felbukkanó szerves hordalék fölött / a nap elmetszi a fák torkát.” (*Vackot kapar*)

A ciklusokat épületek tervrajzai és falak repedései választják el egymástól, mintha ez is azt sugallná: saját életünkben is megvannak a tervek, de ezek szétporladása idővel elkerülhetetlen, mit több: számolnunk kell az elmúlás tényével. A költő verseit olvasva talán arról is szó lehet, hogy a kötetben háromdimenziós konstrukciók (épületek) helyett, csupán kétdimenziós tervrajzok szerepelnek: ábrák, melyek a költeményeknek is megfeleltethetők mint az élet absztrakciói. A szabadkai Közvágóhíd épületének tervrajza vezet át a második ciklusba (*Szarajevóban nem*), amelynek Kollár kitéüntetett szerepet szán az által, hogy kötetének címét variálja, s ezzel együtt új értelmet

Szabadka városának térképét ábrázolja – sugallva talán a megállíthatatlan lebomlást. A címben megjelenő, s kiemelt helyet kapó „nem” tagadószó szintén a kötet dekonstruktív jellegét hangsúlyozza, de emellett a költő igyekszik felszámolni az egyes versek teréhez tapadó preconcepciókat, és új színben (is) láttatni a

szán gyűjteménye középső tagjának. Az olvasó folytatást követel a befejezetlen és csonka mondattól, hiszen a címből csupán találgatásokba bocsátkozhat abban a tekintetben, hogy mi van, illetve mi nem létezik Szarajevóban. „szarajevóban magad sem tudod / mi lehetnél s mi lehetnél volna”, hiszen a ciklus versei koránt sem csak feketék vagy csak fehérek, ám gyakran 41 mindenki számára evidens állításokat fogalmaznak meg („szarajevóban fölfelé nehéz / lefelé könnyű gyalogolni”). A versekben elő-előtűnő szokatlan képzettársítások ellenére harmónia és statikusság tapasztalható, ám a lírai én állandó nyughatatlansága igyekszik felszámolni és kimozdítani ezt az egy helyben állást. „Valahogy folyton visszatértünk / ide a meszes fejfák / közt kanyargó ösvényre...” A sor metaforikusan is értelmezhető, hiszen értelme kitér: az előrehaladást, ön-maga megismerését kéri számon a versbéli beszélő. A túlélőtérkép megvásárlásának és a megváltás („megváltani magam vagy valaki más”) elmulasztása után marad a tiszta hedonizmus, egyfajta újjáteremtett Odüsszeia-jelenet. A szirének bűvös-bájos éneke helyett a hajóst egy szarajevói szőrös kezű aszszony bűvöli el („unom harmonika-lényét / hogy szabdalt hangjegyekből / harmóniát csihol”), aki addig zaklatja az átutazót, még teljesen az övé nem lesz. Ideig-óráig tartható ez az állapot, hiszen az utazót már várja a tenger, újabb „bajszos nők és lágyabb tamburák”. Az olvasó azt gondolhatná, hogy az állandó utazás következménye a révbeérés lesz, ám ez így nem teljesen igaz, hiszen a ciklus utolsó versében egy nagyon ötletes, ám módfelett abszurd képpel állunk szemben. A lírai én meghasonlott farkas külseje és bárány belsője értelem-szerűen nem eredményezheti a kívánt megnyugvást, hiszen kettős identitása ezt nem teszi lehetővé.

A *Szarajevóban nem* című ciklus kiemelésének dacára ezen egyes versei kevésbé tűnnek izgalmasak, ami talán az erős referencialitás és köznapiság (szarajevói lányok, a huszonéves párok, a húsos és a túros burek árfekvésbeli különbségei) számlájára írható. Így kevésbé működhet olyan olvasói fantázia, amely rejtett tartalmak heurisztikus felfedezéséhez vezethetné el a befogadót. Azt gondolom, *Utómunkálatok* című kötetciklusa sokkal több lehetőséget kínál a tekintetben, hogy az olvasó árnyaltabb értelmezési lehetőségeket vonjon be a versek olvasása közben.

Az *Utómunkálatok* sem idegenkedik attól a már-már megszokottnak mondható, Kollár költészetében oly gyakori lírai fogástól, hogy a versek elsődlegesen egy tárgyat vesznek célkeresztbe, majd ezekből, a valóságból kiszakított darabokból erednek a versek mélyebb mondanivalói. Az *Utómunkálatok* nem csak a miatt a legszínesebb ciklus, mert szerzője egy olyan lírát működtet benne, mely többszörös áttételekkel operál, hanem azért is, mert tematikailag is a legváltozatosabb képet mutatja.

A több mint harminc alkotást felsorakoztató – és ezzel a legterjedelmesebb – kötetrészen többek között a fényképek által lehatárolt múlt, a véltetően szerelmi ihletből származó versek mellett az apaság tematizálódik oly módon, hogy azokban a *Nyugat*-korszak esztéta modernségének kifejezőmódja ugyancsak felidéződik. A *Számadás* című költemény és a ciklusokat elválasztó rajzok, amelyek Szabadka városáról készültek, az irodalomkedvelő közönség számára Kosztolányi Dezső alakját vonja be az értelmezésbe. A versbéli beszélő huszonhat évével számol el a teremtő előtt, akihez – noha tetőtérben lakik, a negyedikén – mégsem sikerült fikarcnyit sem közelebb kerülnie. „A galambok itt húznak el a fejem fölött, / de jobban kedvelem a balkáni gerléket. / Ők sose szarnak a tetőablakra.” Ezzel a három sorral fejeződik be a klasszikus szonett-hagyományra építkező, két négy soros és két három soros versszakból álló költemény. A hagyományt több szempontból felszámolja a költő, hiszen a ríméleti kötelmeket nem tartja szem előtt, rímtelen verset alkot.

A *Terepgyakorlat* esetében szintén Kosztolányi stílusára, illetve műveire ismerhetünk rá, amely akár a *Szegény kisgyermek panasza* című kötet verseinek egy darabja is lehetne, ám a „mese, amely rosszul végződik” az Esti Kornél-novellákkal, sőt Csáth Géza szecessziósnak mondott novelláival ugyancsak rokonságot mutathat. A lírai én egy hajszolt álombéli janicsárral állítja magát párhuzamba, akinek teljesítenie kell küldetését, akármi is legyen a következménye. A vers zárlata természetesen a bukásra fut ki, majd jellegzetesen kosztolányis két sorral fejeződik be: „míg végre vidáman vattacukor-vér / nem habzik a színes utcaköveken”.

A *Harminc fölött* egy másik enigmatikus irodalmi klasszikust idéz fel a magyar irodalomból. Babits Mihály kései költői beállítódását aposztrofálhatjuk úgy, mint a világtól elvonuló, profetikus költő ars poeticáját. Ezzel a művészi elvonulással rokonítható Kollár Árpád előbb említett verse, melyben a szőlőskert vásárlásának szándékán túl egyfajta jónási magatartás is megfigyelhető: „Helyébe káposztát ültet, mogyorót, szomorúfüzet / – lombját széthasogatja az éles július fénye. / Nem ír, csak olvas.” A Kollár-vers idézett két sora az 1939-ben írt Babits-vers, a *Jónás imája* elbeszélői helyzetével rokon, hiszen mindkét vers a „néma próféta” szenvedéseit tűzi képzeletbeli zászlajára.

Természetesen a Kollár-kötet nemcsak a *Nyugat*-korszak első periódusának költőiből építkezik, a már említett *Újhold* folyóirat köré csoportosuló és az 1960-as években kibontakozó alkotók életműve ugyancsak ösztönző lehetett a kortárs művész számára. *Semmi história* című, rendkívül tömör (mindössze négy soros) versét olvasva Pilinszky János költészetére asszociálhat az olvasó, de a költeményben helyet foglaló motívumrendszer és a Pilinszky-vers címére tett utalás („Senkiföld a földön minden felület” vö. *Senkiföldjén*) is erős érvek lehetnek az allúzióra.

A *Nem Szarajevóban* ténylegesen párbeszédre és együtt gondolkodásra hívja olvasóját, amelyet a magyar irodalom hagyományainak újraértelmezése tesz izgalmas diskurzussá. Erről a fiatal szerző, Kollár Árpád így nyilatkozott egy szegedi lapnak, 2007-ben: „Ugyanakkor többféle hagyomány van értelemszerűen. Van, ami izgalmas, van, ami nem. Szinte perverz módon érdekel a hagyomány. Nem a megújítás, hiszen nem gondolom, hogy különösebben újító lennék.”

43

Ha nagymérvű újításként nem is, mindenképpen érdekes kísérletként aposztrofálható a fiatal költő legújabb verseskötete. A kötet címéből képzett cikluscím alatt futó versek kissé erőltetett „Kollár-lokálnak” tűnnek, mégis elgondolkodtató líráról beszélhetünk, amelyet jól példáz az a sokrétű beszédmód és hangulat, amely a *Nem Szarajevóban* írásainak nagy részét mozgatja.

Új Forrás 2011/8 – Szabó Krisztián: „Egy-egy törtékeny mintával hintett lágy” – Kollár Árpád: *Nem Szarajevóban*

